

سیاست کیفری ایران در حفظ محیط زیست دریایی

نویسنده

کورس احمدی

انتشارات مینوفر
Minufar.ir

مشهد مقدس - ۱۳۹۶

سرشناسه	: احمدی، کورش، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: سیاست کیفری ایران در حفظ محیط زیست دریایی / نویسنده کورش احمدی.
مشخصات نشر	: مشهد: مینوفر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۱ ص.
فروست	: علوم انسانی؛ ۲۰۸۳.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۰۱-۹۹-۶ : 978-600-8701-99-6
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: [۱۳۹] - ۱۴۱.
موضوع	: حقوق دریاها-- ایران
موضوع	: Law of the sea-- Iran
موضوع	: حفاظت محیط زیست -- ایران
موضوع	: Environmental protection -- Iran
موضوع	: حفاظت محیط زیست -- دریای خزر، منطقه
موضوع	: Environmental protection -- Caspian Sea Region
موضوع	: حقوق بین الملل دریاها
موضوع	: Access to the sea (International law)
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ س۹ الف/۷۰ KM۹۷۰
رده بندی دیویی	: ۳۴۱/۳۵۰۹۵۵
شماره کتابشناختی	: ۴۶۸۸۰۲۳

عنوان کتاب: سیاست کیفری ایران در حفظ محیط زیست دریایی

نویسنده: کورش احمدی

صفحه آرا: کرم مانتزاد

طراح جلد: مینوفر

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

چاپ و صحافی: دقت

قطع: وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۰۱-۹۹-۶

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

تمام حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ است.

مشهد مقدس، بلوار جلال آل احمد ۶۹ پ ۱۱۶، ص. پ: ۹۱۸۹۵-۱۷۵۵

همراه: ۰۹۳۵۲۱۶۲۷۵۵ - تلفن و دورنگار: ۰۵۱-۳۸۳۲۳۵۵۳

سایت: www.minufar.ir - ایمیل: minufar@yahoo.com

انتشارات مینوفر
Minufar Publications

فهرست مطالب

۷	پیش‌گفتار
۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: اهمیت آب‌ان و ضرورت حفاظت از آن
۱۳	مقدمه
۱۴	بعد معنوی محیط‌زیست
۱۵	تعادل اکولوژیک
۱۵	اخلاق محیط‌زیست
۱۶	قرآن کریم
۱۶	خلقت
۱۷	رحمت
۱۸	اهمیت آب‌زبان و ضرورت مراقبت از آن‌ها
۲۲	ماهگیری در جهان امروز
۲۵	وضعیت جهانی مدیریت ماهگیری
۲۸	حفاظت از محیط‌زیست
۳۲	قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران
۴۱	حفاظت مؤسسات و نهادهای غیر کیفری (Ngo)
۴۳	فصل دوم: حقوق محیط‌زیست در ایران و بین‌الملل
۴۳	بررسی جرائم محیط‌زیست
۴۸	حمایت حقوقی از محیط‌زیست

۴۹	ماهیت حقوق محیط‌زیست
۵۵	قاجاق خاویار و ماهیان غضروفی
۵۶	ارکان جرم قاجاق کالای ممنوع‌الصدور
۵۶	رکن قانونی
۵۷	رکن مادی
۶۳	مصادیق قاجاق کالاهای انحصاری
۶۶	حقوق محیط‌زیست و ایجاد توازن در امنیت بین‌المللی
۷۰	اصول، بنیاد، حقوق محیط‌زیست بین‌الملل
۸۱	فصل سوم: وضعیت حقوقی دریای خزر و عملکرد سازمان شیلات
۸۱	وضعیت حقوقی انواع بهره‌داری‌ها
۸۵	دریاهای محدود در مسکن و حقوق دریاها
۸۹	رژیم حقوقی دریای خزر پیش از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی
۹۱	وضعیت حقوقی دریای خزر پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی
۹۵	شیلات (ماهیگیری)
	عملکرد شیلات در برنامه پنج‌ساله اول، دوم، توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور
۹۹	
۱۰۰	عملکرد شیلات در آب‌های شمال
۱۰۱	عملکرد شیلات در آب‌های داخلی
۱۰۳	وضعیت صید و صیادی در آب‌های جنوبی
۱۰۶	وضعیت صید و صیادی در آب‌های شمالی
۱۱۰	نتیجه‌گیری
۱۳۵	فصل چهارم: پیشنهادات
۱۳۵	پیشنهادهای
۱۳۹	فهرست منابع

پیشگفتار

مطالعه‌ی این کتاب به معنای اعم آن از چنان گستره‌ای برخوردار است که علاوه بر عناصر طبیعت و تعامل آن، مسئله کیفیت زندگی انسان را شامل می‌شود. آبریان از مسئله سوتودات مهم در زنجیره حیات هستند که از موقعیت ممتازی برخوردارند. امنیت بارز آن‌ها به تغذیه، سلامت و اقتصاد جوامع انسانی مربوط می‌شود. تصور ابتدایی انسان از منابع تجدیدپذیر و بارزش دریا، بی‌انتهای و پایان‌ناپذیری آن بوده است. اما امروزه با شناخت بیشتر انسان از ذخایر آبریان، افسانه بی‌پایان بودن منابع آبریز با واقعیت پایان‌پذیری ذخایر مبدل شده است. بنابراین ماهی و فراورده‌های آن سهم زیادی در تأمین امنیت غذایی انسان دارند. امنیتی که به دسترس همه مردم در تمام اوقات برای غذای کافی و سالم برای داشتن یک زندگی خوب و فعال تعبیر می‌شود. اهمیت و ارزش غذایی ماهی در سلامت انسان و پیشگیری از بیماری‌ها به نحوی است که حذف از آن از برنامه غذایی بشر ناممکن است.

صید بی‌رویه و غیرمسئولانه ذخایر دریایی، نسل بسیاری از گونه‌های جانوری را به مخاطره انداخته است. برای کنترل و مهار این خطر سازمان‌ها و نهادهای مسئول تلاش کرده‌اند تا در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، تدابیر مکملی در حوزه سیاست‌های تقنینی در قالب قوانین داخلی، پیمان‌های

منطقه‌ای و کنواسیون‌های بین‌المللی منعقد نمایند. سیاست کیفری ایران در حوزه تقنین متأثر از وضع و تصویب قوانینی است که ارتکاب اعمالی از قبیل صید گونه‌های نادر و در معرض خطر انقراض، صید بدون پروانه، صید صنعتی در مناطق ساحلی، صید در مناطق یا فصول ممنوعه، صید با ادوات و تجهیزات ممنوعه، حمل و نگهداری و عمل‌آوری و عرضه و فروش آبریان جرم انگاری نموده است. راجع‌برد اساسی در این سیاست، تنظیم قواعد و سازمان‌دهی اقداماتی است که بتواند از تحمیل آسیب‌های جدی به محیط‌زیست دریایی پیشگیری نماید.

تصور ابتدایی انسان از منابع تجدید پذیر و بالارزش دریا، بی‌انتهای و پایان‌ناپذیری آنها بوده است. اما امروزه با شناخت بیشتر انسان از ذخایر آبزیان، افسانه بی‌پایان بودن منابع آبی به واقعیت پایان‌پذیری ذخایر مبدل شده است. بنابراین تمامی پروتئینی که بدن انسان به آن نیاز دارد از منابع تجدید پذیر دریایی پیوسته مورد توجه بوده است. تا جایی که امروزه حفظ توان بازسازی انواع آبزیان، به آرمان مشترک جهانی تبدیل شده است. با رشد جمعیت سهم مصرف ماهی و سایر آبزیان نیز افزایش یافته و انسان برای پاسخ به تغذیه روزافزون خود، برداشت بی‌حد و حصر از ذخایر آن را ادامه داده است. بر اساس آمار سازمان خواروبار و کشاورزی جهانی، روند مستقیم مصرف ماهی در برنامه غذایی از رقم ۷۱ در دهه نود میلادی به ۱۶۰ در سال ۲۰۰۰ افزایش یافته است. علیرغم نامناسب بودن میزان مصرف سرانه ماهی در ایران سهم سرانه جهانی منابع غذایی قابل دسترس بشر در بخش آبزیان از ۶ کیلوگرم در دهه ۱۹۵۰ به ۱۶ کیلوگرم در سال ۲۰۰۲ افزایش یافته است.^۱

بنابراین ماهی و فرآورده‌های آن سهم زیادی در تأمین امنیت غذایی انسان دارند. امنیتی که به دسترسی همه مردم در تمام اوقات برای غذای کافی و سالم و برای داشتن یک زندگی خوب و فعال تعبیر شده است.^۱

اهمیت و ارزش غذایی ماهی در سلامت انسان و پیشگیری از بیماری‌ها به نحوی است که حذف آن از برنامه غذایی بشر ناممکن است. غذاهای حاصل از آبزیان، روه بر تأمین پروتئین‌های مورد نیاز بدن، دارای بسیاری از ویتامین‌ها و مواد معدنی می‌باشد که برای حفظ سلامتی و تأمین بهداشت غذایی ضرورت دارد.

در آیه ۹۶ سوره مائده به جواز صید آبزیان اشاره شده است:

«أَحْلَلْنَا لَكُمْ صَيْدَ الْبَحْرِ وَ طَعَامَهُ مَتَاءً لَكُمْ وَ لِلسَّيَارَةِ وَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرَمًا وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ»؛ صید دریا و طعام دریا و طعم آن برای شما (در حال احرام) حلال است. این به آن خاطر است که شما و مسافران بتوانید بهره ببرید و مادامی که در حال احرام هستید، صیدهای صحرایی، بر شما حرام است و از خداوندی که روز حشر در پیشگاه او محشور خواهید شد، بپرهیزید.

شکار دریایی، حیوانی است که فقط در آب می‌راند زندگی کند. بعضی‌ها گفته‌اند همه‌ی آن‌ها حلال است، به دلیل فرمایش عام {x} که می‌فرماید: آب دریا پاک‌کننده است و مرده‌ی دریا حلال است.^۲

آیه ۱۴ سوره نحل نیز به اذن تغذیه آر پروتئین دریایی اشاره شده است. بنابراین قانون‌گذار با درک اینکه سهمی معادل ۲۵ درصد از تأمین پروتئین و حفظ سلامتی جامعه بشری به وجود آبزیان پیوند خورده است؛ مراقبت از

۱ - کاشی، ص ۸۳، ۱۳۸۶.

۲ - حلی، مقداد بن عبدالله، کنزالعرفان فی فقه القرآن، ج ۱، ص ۳۷۴، ناشر پاساژ قدس، قم، بی‌تا.

حیات آن‌ها را با مداخله کیفری سیاست‌گذاری کرده است تا با اعمال ضمانت اجراهای کیفری هم به بقای گونه‌های آبی در زنجیره حیات کمک کند و هم به سلامت و امنیت بشر آسیب رساند.

خودکفایی در مواد غذایی از جمله مواد پروتئینی از موارد مهم و قابل توجه در برنامه بوده است. با توجه به ذخایر عظیم دریایی کشور و آب‌های داخلی و همچنین منبع ذخایر ماهیان به عنوان منبع تجدیدشونده، شایسته است برنامه‌ریزی‌های جامعی برای بسیج امکانات مناسب و مطلوب در افزایش تولید و صید آبزیان صورت گیرد و اجرا شود. در این برهه از زمان که آهنگ سریع رشد جمعیت بقایای فزاینده‌ای را برای مواد گوشتی ایجاد کرده و از سوی دیگر کشور ما با پدیده خرب مرتع روبروست، ضرورت اولویت دادن به برنامه‌ریزی‌های گسترش سید بیشتر احساس می‌گردد. به‌ویژه مطالعات و تحقیقات، مزیت نسبی تر است و هم را از جهت مواد غذایی، هزینه‌ای و پتانسیل بالقوه بر گوشت قرمز تأکید می‌کند.

فعالیت در عرصه آبزیان هم به ثبات امنیت غذایی و هم به سلامت و بهداشت غذایی مرتبط است علاوه بر آنکه در عرصه اقتصادی، اشتغال از جمله کسب درآمد ارزی از دیگر مزایای اقتصادی شناخته شده محسوب می‌شود. با صادرات انواع ماهی، میگو، صدف، خاویار و دیگر آبزیان با تحصیل ارز، به اقتصاد کشور کمک می‌شود. در کشور ما نیز پس از انقلاب اسلامی فعالیت چشمگیر در حوزه شیلات و توسعه صنعت و امکانات آن صورت گرفته و در پی اقدامات انجام‌شده توسط دولت، سرمایه‌گذاری قابل توجهی نیز از طرف بخش خصوصی در امر توسعه بهره‌برداری از آب‌های طبیعی و نیز پرورش آبزیان به عمل آمده است. به‌طوری‌که میزان تولید از حدود ۵۰ هزار تن در بدو

انقلاب، به حدود ۳۵۰ هزار تن افزایش یافته است. آنچه امروز واجد اهمیت زیادی است حفظ و توسعه بهره‌برداری از آبزیان کشورمان می‌باشد. فعالیت‌های صید و صیادی از ویژگی‌های حیاتی و حساسیت خاصی در این عصر که جهان در پرتگاه کمبود مواد غذایی قرار گرفته، برخوردار است و ضرورت دارد که برخورد مناسبی با این مسئله سرنوشت‌ساز بشود.

منابع آبی آب‌های تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران ثروت ملی کشور بوده حفظ و حراست آن از وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد مدیریت حفاظت و بهره‌برداری این منابع در جهت تأمین منافع ملی کشور براساس این قانون و مقررات اجرایی آن انجام می‌شود.

صید از آب‌های طبیعی (آب‌های ساحلی و منابع آبی داخلی) باید تابع نظم و نظام خاصی انجام گیرد زیرا که آریان در این آب‌ها منابع تجدیدشونده بوده و هرگونه بی‌دقتی در نظم لازم برای بهره‌برداری از آن‌ها، عواقب خاص خود را در پی خواهد داشت.